

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ ЗА КОРДОНОМ ЯК ОСЕРЕДОК ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПРОМОЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

(оглядова довідка за матеріалами преси, інтернету
та неопублікованими документами)

Сьогодні процес еволюції музеїв – це шлях пошуку нових культурних парадигм. Виклики, що їх диктує сучасність, перетворюють музеї зі звичайних закладів зберігання матеріальних пам'яток культурної спадщини на новітні соціокультурні інституції, місією яких є творення нової дійсності.

Сучасні заклади культури, пов'язані зі зберіганням, музеєфікацією та трансляцією культурних цінностей і культурних об'єктів, не просто залучають користувачів, а створюють передумови, які дозволили б людині стати творцем чогось нового. Такі практики здатні підвищити важливість музею не тільки в ролі культурного закладу, але й перетворити його на активного суспільно-політичного діяча, який, враховуючи інтереси своїх відвідувачів, може розв'язувати важливі питання як локального, так і державного значення [1].

Зважаючи на те, що музеї, передусім, є культурно-просвітницькими, науково-дослідними закладами, то їхні функції, суспільні завдання, пріоритети охоплюють доволі широку сферу життєдіяльності, а також різні за віком, соціальним станом, інтересами верстви населення.

Музеї є обов'язковою складовою туристичної політики, бізнесової діяльності. Завдяки їм значно активізуються економічні, соціальні процеси в країнах, регіонах, де існує розгалужена музейна мережа, а також розвивається діалог культур і народів, оскільки в цьому сегменті постійно знаходиться значна кількість іноземних та вітчизняних туристів. Ці заклади являють собою образ певної країни, народу, уособлюючи культурні цінності конкретної спільноти, нації, цивілізації.

У більшості країн музеї є найкращою презентацією їхнього культурного, духовного, політичного розвитку [2].

Саме таку роль відіграють українські музеї за кордоном, діяльність яких спрямовано на те, щоб допомогти Україні трансформуватися у відкриту,

демократичну та сучасну державу, паралельно – презентуючи країну їхнього розташування [3].

Зараз за кордоном проживає понад п'ятнадцятимільйонна українська діаспора, спосіб життя та формування етнокультурної спадщини якої базуються на взаємодії трьох пов'язаних чинників: самої української діаспори, України як історичної Батьківщини і країни сучасного перебування зарубіжних українців.

Оскільки представники закордонного українства передусім об'єднуються на основі спільних етнокультурних ознак, серед яких матеріальна та духовна культура, першочергове місце у збереженні етнокультурної спадщини належить державним і народним музеям, особливо музеям української культури в різних країнах [4 ; 5].

Музеї української діаспори як неприбуткові організації, створені коштом українців за кордоном для збереження унікального історичного та культурного надбання, завжди були осередками єднання народу навколо ідеї незалежності України і промоції української культури [6].

Сьогодні українські музеї за кордоном це не лише колекції артефактів і виставки, а й дослідницькі центри, просвітницькі організації. Вони проводять дослідження, організовують події, майстер-класи та зустрічі, видають книжки. При музеях можна придбати сучасну українську літературу в перекладах чи дослідження з української історії.

З кожним днем в різних країнах усе частіше українські музеї з'являються у популярних переліках «етнічних» чи просто цікавих місць для туристів, мають активні інтернет-сторінки, стають візитівками краю [7; 8].

Так, у 2019 р. Український національний музей у Чикаго (США) було внесено у перелік 200 місць, які варто відвідати під час Дня відкритих дверей – *Open House Chicago* – безкоштовного публічного фестивалю, який пропонує доступ до понад 350 будівель по всьому місту [9].

Кураторка музею і редакторка авторської радіопрограми «Українська Хвиля» Марія Климчак упевнена, що музей у Чикаго має стільки експонатів, скільки не має жодний історичний музей в Україні: «Наш музей – унікальний заклад у світовій українській діаспорі. Сотні тисяч документів і експонатів бережуть у собі історію української еміграції», – каже вона.

Інституція також є хорошою науковою базою – архівом музею активно користуються українські студенти для написання наукових робіт.

І музейний комплекс, і весь музейний спадок уже 65 років утримує виключно українська громада Чикаго, яка, за приблизними оцінками, становить 1000 тис. осіб.

«Жодних дотацій від міста, жодних дотацій від України, так, як це роблять державники інших країн для своїх музеїв тут, ми не маємо, – зазначає М. Климчак. – Іспанський центр утримується Іспанією. Поляки чи литовці мають від своєї держави підтримку, а ми чекаємо на цю підтримку», – пояснює кураторка закладу

й додає: «Усі високопосадовці, відвідуючи нас, обіцяють підтримку, але як тільки сідають у літак, забувають».

Працівники музею сподіваються на фінансову підтримку від України, але «хотілося б, щоб не було обділено увагою і музеї в самій Україні. Нам потрібно разом берегти свою історію і примножувати культурні надбання», – кажуть вони.

Музей у Чикаго веде активну роботу. Тут проводять численні мистецькі, розважальні та культурні заходи, що, своєю чергою, сприяє популяризації України, покращенню її міжнародного іміджу.

«Цей музей є народним послом, продовжує працювати, на відміну від ідеологізованих ще недавно радянською системою музеїв в Україні, на засадах, які музейникам дали ще митрополит Андрей Шептицький, Іларіон Свінцицький, Дмитро Яворницький», – каже М. Климчак.

За її словами, наповнення фондів інституції відбувається виключно коштом попередніх хвиль еміграції.

«Сучасні емігранти беруть участь у житті музею своєю присутністю на відкритті виставок, ці люди не були колекціонерами і не можуть передати речі Шептицького чи доби української революції. Ми живемо в інший час. Я навіть задумуюся над тим, що станеться з історією, якщо загасне монітор, де знайти фотографії часу Помаранчевої революції чи інших подій? А це наше ціле покоління. Потрібен новий формат роботи в музейництві і архівах», – ділиться потребами кураторка.

У 2019 р. уперше завдяки підтримці Генерального консула України в Чикаго Лариси Герасько та МЗС України музей мав можливість представити в США разом із Музеєм Майдану в Києві мультимедійну мандрівну виставку, присвячену століттю української революції [10].

Щодо стаціонарних виставок, то українська історія та культура в музеї представлені досить традиційним мононаціональним нарративом. Одним із незвичних, але цікавих моментів є фото сучасної України, її пам'яток і природи, які допомагають візуалізувати край, з якого походять люди, що заснували цей музей [7].

Музейна бібліотека налічує понад 22 тис. одиниць: рідкісні книжки, періодика, монографії, наукова та художня література.

Важливо зазначити, що на карті Чикаго як пам'ятки архітектури, крім музею, зазначені й українські церкви – Український православний кафедральний собор князя Володимира, Українська греко-католицька кафедра Св. Миколая, український греко-католицький собор Володимира й Ольги [10].

Також туристам рекомендують відвідати Український Інститут модерного мистецтва (*Ukrainian Institute of Modern Art*), який було створено як альтернативний майданчик для сучасних українських художників. Утім, з часом тут почали виставляти і сучасних американських митців, які не мають нічого спільного з Україною.

Такі ж виставки проходять і в Українському інституті (*Ukrainian Institute of America*) в Нью-Йорку, який розташований в одному з найпрестижніших районів міста, навпроти Метрополітен музею.

Тут проводять виставки модерного і сучасного мистецтва, але пропонують до огляду також етнографічні та історичні експозиції.

«Під час відвідин мене вразили дві речі. Перша – мультимедійна презентація історії України – грамотно зроблена добірка матеріалів, які підкреслюють важливі для України події, але також відповідають на дражливі питання, що можуть виникнути в іноземців, наприклад, про погроми чи колаборацію. Також позитивне враження залишила по собі виставка мистецтва соцреалізму. Якщо в Україні часто не до кінця зрозуміло, чи соцреалізм – це уже культурне надбання чи ще ні, то тут картини з робітниками, з вітанням Юрія Гагаріна чи побутовими сценами завоювали повне право бути поряд із сучасним мистецтвом», – ділиться враженнями доктор історичних наук Владислава Москалець [7].

Потужна колекція зібраних артефактів дозволяє регулярно змінювати експозиції, які стосуються історії, фольклору, мистецтва та сучасної України і в Нью-Йоркському Українському музеї (*Ukrainian Museum*).

Так, 5–6 квітня 2019 р. тут відкрилася масштабна міжнародна виставка «Повне коло: до сторіччя визвольних змагань 1917–1921», що стала новою, значно розширеною й доповненою, редакцією експозиції «Українське коло», представленої українському глядачеві у Музеї історії міста Києва у січні 2018 р. як частини державних заходів з відзначення 100-річчя незалежності України.

Виставка відбувалася за організаційного та фінансового сприяння Посольства України у США, МЗС України та Міністерства культури України.

Київ та Нью-Йорк об'єднали у цьому глобальному проєкті 35 музейних, архівних та бібліотечних закладів, а також приватних колекціонерів із п'яти країн: України, США, Польщі, Болгарії та Швейцарії.

До співпраці зголосилися 24 провідні музеї, архіви та бібліотеки України, а також більшість українських наукових, культурних, освітніх та церковних інституцій США: Український Національний музей у Чикаго; Український Музей-Архів у Клівленді; Український музей і Бібліотека у Стемфорді, Українська Вільна Академія Наук у США; Наукове товариство імені Шевченка у США; Східноєвропейський дослідний інститут ім. В'ячеслава Липинського; Український Історично-науковий центр у Нью-Джерсі.

Виставка «Повне коло: до сторіччя визвольних змагань 1917–1921» стала найбільшим за кількістю учасників історичним виставковим проєктом за всю історію незалежної України [11].

Також у 2019 р. в Українському музеї Нью-Йорку пройшли виставки робіт Енді Воргола, фото з війни на Донбасі, було представлено колекцію українського одягу, фотовиставку про вигнання кримських татар, виставку писанок.

Великою популярністю користувалися експозиція зі скульптур Олександра Архипенка та сучасного мистецтва Христини Саж – у вигляді інтерактивної інсталяції, де відвідувачі могли долучатися до творення картин.

«Безумовно, Архипенко і Воргол, твори яких можна побачити у великих музеях Нью-Йорка, приваблюють ширшу аудиторію, а не лише зацікавлених українською історією. Але питання національної приналежності художників-модерністів ХХ століття, які походили зі змішаних родин, розмовляли багатьма мовами і прожили життя в декількох країнах, є складним. Ким були Воргол, Малевич, Архипенко? Український музей, виставляючи їхні витвори і продаючи їхні альбоми, намагається якщо не назвати їх українцями, то принаймні вибудувати міцну асоціацію у відвідувачів, які прийдуть дивитися на шовкографії Воргола в українську локацію», – зазначає відвідувачка музею, історик, координаторка програми Єврейських Студій УКУ В. Москалець [7].

У 2019 р. відбулося святкування 80-річчя Українського музею і бібліотеки у Стемфорді (США) – найстарішої української культурної установи в Північній Америці.

В музеї знаходиться колекція народного мистецтва, яка налічує 7 тис. предметів (кераміка, народний одяг, дереворізьба тощо), а також 3 тис. предметів візуального мистецтва (картини та скульптури) – творів митців із України й діаспори. Близько тисячі експонатів (ікони, ручні хрести, ризи) налічує релігійна колекція.

Працівники музею зазначають, що, організовуючи постійні нові виставки та культурні заходи, музей здійснює мрії та сподівання засновників, скріплює українську громаду та ділитися скарбами української культури з американською публікою Стемфорду та довколишніх міст.

Як вдячність музею за те, що своєю присутністю і діяльністю збагачує культурне життя Стемфорду, і з нагоди 80-ліття, міська управа видала урочистий указ, визначивши 7 жовтня Днем Українського Музею і Бібліотеки в Стемфорді [12].

Загалом українські музеї в Америці – у дечому схожі, в дечому кардинально різні – показують певні тенденції у житті діаспори та її реакціях на події, що відбуваються в українському суспільстві та світовій спільноті загалом.

Хоча етнічні музеї є досить типовим явищем для Штатів, але не завжди і не кожна група може дозволити собі утримання таких закладів. Той факт, що існує стільки українських культурних установ, які активно займаються промоцією української культури та інформуванням про політичну та культурну ситуації, свідчить про вміння української діаспори організовуватися довкола певних тем [7; 13].

У жовтні 2017 р. в США відбулося відкриття нового Українського музею у Філадельфії – у приміщенні *Manor College*.

Тут увагу відвідувачів найбільше привертають експозиції реконструкції українського жіночого одягу від часів Київської Русі (IX ст.) до Гетьманщини (XVIII ст.), а також елементи одностроїв українських молодіжних організацій Америки [4].

«Я дуже рада оголосити про відкриття нового музею у нашому регіоні. Хочеться подякувати президенту *Manor College* Джонатану Пері за роботу та відданість Україні. Під його керівництвом відбулася третя конференція, присвячена актуальним проблемам, з якими зіштовхується Україна», – написала на своїй фб-сторінці місцева громадська діячка, представниця Української Федерації Америки Ірини Мазур [14].

«Музей українського народного мистецтва» в невеличкому німецькому містечку Ханенбах став першим українським музеєм у Німеччині, його вважають однією з туристичних приваб Ханенбаху.

Одразу після відкриття в 2011 р. інформація про музей з'явилася на веб-сторінці Кірналанду. Засновниця музею Ірина Денис неодноразово ініціювала участь українського стенду в Параді культур у Франкфурті, де музей представляв Україну, в інших заходах, покликаних створити позитивний імідж України.

Експозиція народного одягу, виробів з дерева та кераміки, писанок, книжок про Україну й українське мистецтво, в тому числі і німецькою мовою, займає половину традиційного німецького фахверкового будинку XVIII століття, друга половина якого обладнана під гостьовий будинок.

За словами І. Денис, така функція будинку дозволяє їй пропагувати та популяризувати народне українське мистецтво не тільки серед німців, але й голландців, французів, норвежців, китайців, які з задоволенням і цікавістю оглядають експозицію музею.

За час існування, в музеї побували гості з України, Грузії, Польщі, Словаччини, Чехії, Литви, Естонії, Сполучених Штатів Америки, Ізраїлю, Бразилії [15; 16].

З 2 листопада 2019 р. офіційно український музей запрацював і в Естонії, в місті Кохтла-Ярве.

«Спочатку це був музейний куточок на базі українських земляцтв. У мене було багато речей, привезених із України, потім кількість експонатів стала збільшуватися. Люди віддавали мені різні предмети, пов'язані з Україною – картини, рушники, горщики та багато іншого, – розповідає керівник музею Тетяна Івушкіна. – Усі експонати музею зберігалися в одному з мистецьких центрів, проте, коли для всіх предметів не вистачало місця, вирішили придбати нове, більш просторе приміщення».

У новому музеї можна побачити експонати, зібрані з 12 регіонів України – кераміка, церковні книжки (найстаріша – 1874 р.), ікони, побутові речі, вироби майстрів петриківського розпису з середини XX ст., колекція рушників початку

XX ст. з України та Естонії та багато іншого. Крім того, є кухня, на якій можна готувати українські страви.

Ці надзвичайні колекції старожитностей стали предметом уваги багатьох виставок в естонських містах Кохтла-Ярве, Ййві, Валга: «Землі української дух» – виставка української вишивки; «Стелися, доле, рушниками» – виставка українського рушника; «Виставка української хустки» тощо.

Особливою популярністю користуються різноманітні майстер-класи, зокрема з вив'язування хусток, виготовлення ляльок-мотанок, приготування вареників та інші.

У музеї презентують виставки та показують фільми, проводять семінари, тематичні вечори, уроки, майстер-класи.

У 2018 р. музей отримав одноразову фінансову допомогу від Верховної Ради Естонії на придбання обладнання для музею.

Заклад підтримує зв'язок із Сарненським історико-етнографічним музеєм (Рівненська обл.) та з Дніпровським Центром народного мистецтва «Петриківка» [17; 18].

Питання збереження національної ідентичності завжди було й залишається надзвичайно актуальним і для українців Канади.

Українська етнічна група Канади посідає друге місце за чисельністю українців, які проживають за межами України і перше за своєю активністю в розвитку громадського, культурного та духовного життя.

Окрім успішної інтеграції в нове суспільство, професійного визнання та успіхів у різних сферах життя, українці Канади дбають про збереження власної культури, мови, традицій тощо, тому їхній досвід, зокрема в питанні збереження національної ідентичності, є досить важливим як для інших українських етнічних груп, які виїхали на постійне проживання за кордон, так і для громадян України загалом.

До культурних здобутків українців Канади, безумовно, належить розвиток музейної справи.

У Канаді діє низка українських архівів, музеїв, бібліотек. Серед них – у Саскатуні – Український музей Канади з філіями в Едмонтоні, Вінніпезі й Торонто; у Вінніпезі – Український культурний та освітній центр; в Едмонтоні – Українсько-канадський архів та музей Альберти тощо [19].

Український музей в Мондері славиться унікальними надбаннями – першим виданням Острозької Біблії, цінними документами й листами, у яких ідеться про організацію та життя Церкви в Канаді; старовинними іконами, приватною бібліотечною колекцією та архівами, які ще не відкриті для громадськості. Зберігається тут і унікальний давній столярний верстат відомого українського столяра Филипа Павлюка.

Музей налагоджує співпрацю з різними університетами світу, завдяки чому студенти з інших країн мають можливість досліджувати документи, світлини, наукові праці, що стосуються України [20].

Наприкінці 2019 р. у Торонто втретє відкрився Музей Тараса Шевченка в новому приміщенні, яке українська громада побудувала спеціально для музею з урахуванням всіх вимог до сучасної музейної діяльності [21].

Також у Торонто є галереї українського візуального мистецтва «Фокус», «Канадсько-українська мистецька фундація» і галерея при Інституті святого Володимира. У палаці «Каса Лома» є відділ української культури з постійною виставкою і кількома музейними збірками народного мистецтва.

Саме в Канаді проводяться фестивалі етнокультурних громад для презентації своїх культур, традицій та мистецтва. Такі заходи дуже популярні, й часто відбуваються на території найбільших українських музеїв Канади, що сприяє подальшому розвитку й популяризації української культури далеко за межами України.

Одним із таких є музей «Калина-кантрі» (*Kalyna Country Ecomuseum*) у провінції Альберта, який демонструє історію раннього українського поселення в Канаді, і є прототипом Національного музею народної архітектури та побуту України в Пирогові.

Музей було створено групою ентузіастів, учених та етнографів за підтримки місцевих адміністрацій. До «Калина-кантрі» входить кілька музеїв, пам'яток архітектури, озер та монументів. Він є особливим місцем відпочинку місцевого населення, адже розташований на берегах ріки Північний Саскачеван, на території всесвітньовідомих фермерських господарств. Ці панорами нагадують Україну.

Згодом у «Калина-кантрі» сформували популярні туристичні маршрути, до яких входили екскурсії в «Село україно-канадської культурної спадщини», Вегревіль зі своєю найбільшою у світі писанкою тощо.

«Село україно-канадської культурної спадщини» (*Ukrainian Cultural Heritage Village*) – музей просто неба, розташований за 80 км від Едмонтона.

Справжні автентичні хати й домівки з околиць було перевезено до цього музею та реставровано відповідно до часів початку ХХ ст. Також тут приділено велику увагу історичній автентичності і концепції відтворення живої історії – завдяки перевдягнутим відповідно епосі працівникам-акторам заклад відтворює життя й побут першопоселенців у східно-центральної частині Канади. Зокрема, тут демонструється побут українців у 1892–1930 рр [19].

На сьогодні музей у своїй колекції налічує автентичні садиби українських фермерів, датовані 1896–1930 роками; десятки тисяч експонатів побутового вжитку: одяг, посуд, реманент гуцулів, буковинців, які склали першу хвилю еміграції з території тодішньої Австро-Угорської імперії.

За таким же принципом був організований Український музей Канади в Саскатуні, а також досить чисельні менші українські музеї-скансени в інших провінціях Канади, зокрема, музей просто неба української родини Шандро.

Це – ціле містечко з 20 архітектурних об'єктів. Створювався скансен шляхом звезення сюди старих (вже невживаних) будинків родини. Поряд із житловими спорудами різних часів тут стоять вітряк, церква, пошта, кухня, паром, яким перевозили людей через річку Саскачеван.

Такі **музеї-скансени** – унікальні соціально-культурні комплекси, які допомагають зберігати й представляти пам'ятки архітектури, народного побуту, культури українців за кордоном.

Окрім Канади, народна архітектура українців експонується в музеях просто неба в Польщі, Чехії, Словаччині, США та багатьох інших країнах.

Скансен «Парк Україна» (*Park Ukraina*) в США у штаті Каліфорнія був заснований на місці колишньої садиби православного священника Агапія Гончаренка (1832–1916). При вході до парку є кам'яний пам'ятник із меморіальною дошкою, у якій зазначено, що Агапій Гончаренко – перший свідомий українець, який прибув до Америки в 1865 р. Цей терен садиби Гончаренків зареєстровано як історичну пам'ятку Каліфорнії.

Понад 60 українських скансенів налічують у Польщі.

Народна архітектура українців представлена окремими розділами в музеях Сянока та Нового Санча. Музеї просто неба створюються в Підляшші, також окремо діючим є музей-хата на Лемківщині.

У музеї народного будівництва в Сяноку у бойківському секторі експонуються типові зразки народного житла та господарських будівель. Усього в експозиції музею 8 пам'яток архітектури з Бойківщини.

Лемківщина у скансені представлена також 8 пам'ятками. Особливо цінними тут є «довгі хати». У музеї також експонується лемківська церква.

Українське народне будівництво представлено у скансені міста Новий Санч, де в секторі «Західна Лемківщина» відновлено садибу кінця XIX ст. із села Вірхомля.

У Чехії та Словаччині українська народна архітектура також представлена у кількох музеях просто неба. В пам'ятках, які там експонуються, можна побачити багато спільних зі східнослов'янською культурою рис та елементів будівельних традицій. До таких належать конструкції плетених стін, вимазаних глиною, та глинобитні техніки.

Народному будівництву українців Східної Словаччини значну увагу приділено у першому словацькому музеї просто неба в Бардієві, де експонується архітектура словацьких сіл колишньої Шариської жупи і найкращі зразки народного зодчества з українських сіл. Загалом в експозиції представлено близько 50 сільських будівель, розподілених у 13–14 архітектурно-етнографічних комплексах (дворах), які разом нагадують старовинне село [22]. Скансен у

Свиднику (Словаччина) – етнографічна експозиція просто неба, відкритий в 1986 році. Тут на площі понад 11 га можна побачити майже 50 пам'яток народної архітектури, житлові і господарські будівлі, технічні споруди (млин, пилорама, пожежна вишка тощо). Серед найцінніших об'єктів – дерев'яна греко-католицька церква святої Параскеви із села Нова Полянка з 1766 р., селянська садиба з половини XVIII ст. із села Улич-Криве, сільська корчма із заїздом та магазином з початку XIX ст. із Свидника.

Важливо, що музей проводить ґрунтовну науково-дослідну роботу, зокрема видає наукові збірники, а також активно популяризує українську культуру. Музей став традиційним майданчиком для проведення фестивалів та популярних заходів – різдвяна коляда, святкування Великодня в українському стилі, Дні європейської культурної спадщини, різноманітні фестивалі пісні і танцю, на які запрошують колективи з України тощо [23].

Так, в українських скансенах за кордоном зберігаються об'єкти, які представляють не тільки традиції української архітектури, але в яких закладено глибинну історичну пам'ять людського буття та етнічної ідентифікації, саме в цьому контексті вивчення та поцінювання цих пам'яток культури, як і їхнє збереження та примноження, є надзвичайно актуальним завданням для українських громад за межами України і для українців, що проживають на рідній землі [22].

Елейн Гуріан, експертка музейної справи та консультантка музейних систем, викладачка музеології у США, Швеції, Аргентині, Великій Британії та Італії, вважає, що музеї відіграють основну роль у побудові громадянського суспільства. «Те, що мають музеї, належить усім. Не працівникам, не державі. Це колективна історія вчинків. Вона має бути доступна та загальнозрозуміла незалежно від того, чи ходила людина до школи, чи знає складні слова. Завдання працівників – робити музеї зрозумілими для всіх», – зазначає вона [24].

Одним із факторів, що робить чуже зрозумілим – мова. Коли українська звучить в одному з найпрестижніших музеїв світу – це зміцнює міжнародний імідж України та української мови як однієї з популярних європейських мов.

Так, з метою популяризації української мови у світі, а також задоволення мовних потреб українців за кордоном у 2018 р. Український інститут започаткував довгострокову програму створення україномовних аудіогідів у провідних музеях світу.

Упродовж 2019 р. було створено та запроваджено україномовні аудіогіди в чотирьох музеях Європи – Віденській галереї Бельведер в Австрії, а також у трьох музеях в Польщі, серед яких Варшавський Музей історії польських євреїв *POLIN*, у якому для постійної експозиції розроблено 200 аудіоеккурсій [25].

«Для нас велика честь, що *POLIN* підтримав таку важливу для України ініціативу і збільшив можливості для україномовного сегмента відвідувачів. Ми віримо, що через проекти такого формату окреслюється українська суб'єктність у

світовому контексті, адже такі музеї як *POLIN* відвідують мільйони туристів із усього світу», – коментує Володимир Шейко, генеральний директор Українського інституту.

«Це вкрай потрібний проєкт, який став можливим завдяки ефективній співпраці Українського інституту, Посольства України в Польщі та музею. Для громадян України, кількість яких у Польщі зростає і на сьогодні сягає понад мільйон осіб, це є додатковим приводом пишатися тим, що ми є українцями, що Україну знають і цінують, що Українська держава дбає про своїх громадян за кордоном і створює для них нові можливості. З одного боку, це можливість краще пізнавати країну та суспільство, в якому вони тимчасово проживають. Із іншого, коли звучить українська мова в одному з найпрестижніших музеїв світу, – це також добрий приклад зміцнення міжнародного іміджу України та української мови як однієї з популярних європейських мов», – відзначив Посол України Андрій Дешиця.

В. о. директора Музею історії польських євреїв *POLIN* Зигмунд Стемпінський, своєю чергою зазначив: «Цей аудіопутівник дозволить громадянам України більш комфортно відвідувати наш музей; ми дуже радіємо, що тисячі громадян України вже нас відвідали. Однак ми хочемо заохотити завітати до нас тих, хто ще не чув про музей *POLIN*... Українська громада у Варшаві є великою, і ми сподіваємось, що наша пропозиція буде користуватися інтересом, оскільки історія, представлена в *POLIN*, нерозривно переплітається з історією наших сусідів» [26].

Очільник Українського інституту зауважує, що впровадження україномовних гідів у закордонних музеях відбувається в межах популяризації і розширення поля використання української мови за кордоном. Також у планах на середньострокову перспективу – впровадження курсів української мови за кордоном [27; 28].

«Через проєкти такого формату окреслюється українська суб'єктність у світовому, і зокрема, в європейському контексті, адже, наприклад, Бельведер минулого року відвідали понад 1,5 млн туристів, – коментує В. Шейко. – І я впевнений, що зі збільшенням сполучень між Віднем та Києвом, кількість українських туристів теж буде збільшуватися» [29].

Експерти вважають, що, навіть за найскладніших обставин економічного, соціального, політичного характеру, в культурному просторі має бути присутня державна музейна політика.

Музеї стали невіддільною складовою туристичного бізнесу. І хоча часто їхню діяльність (виставки, конкурси, музейні фестивалі, конференції, мистецькі діалоги) спрямовано на стимулювання туристичної промоції, активізацію туристичного руху, – це лише ті засоби й форми, які слугують найголовнішій меті – формування національно-патріотичного світогляду, збереження духовних цінностей.

Архівні, музейні та бібліотечні інституції, що були засновані впродовж ХХ–ХХІ ст. на різних континентах вихідцями з України, традиційно відігравали і нині продовжують відігравати надзвичайно важливу роль не тільки у збереженні історичної пам'яті, але й у консолідації українців у світі, визначенні їх національної ідентифікації.

Важливою місією останніх є репрезентація та поширення в іншомовному багатокультурному середовищі українських культурних традицій, створення джерельної бази та формування необхідних умов для проведення наукових досліджень у галузі українознавства [2].

В умовах глобалізації проблема збереження архетипів етнічної самоідентифікації набуває особливої актуальності. Розуміючи, яку роль у формуванні національної ідентичності відіграє музейна справа, збереження пам'яток народної архітектури, закордонні українці у країнах проживання всіляко дбають про національні музеї як осередки ідентифікації, консервації й просвітництва й новітніх технологій, таким чином беручи участь у житті суспільства й повніше інтегруючись у навколишнє середовище [30].

Дбаючи про музеї, створюючи нові культурні інституції, українці різних країн стали повноцінними громадянами, зайняли гідні ніші суспільства, але при цьому змогли зберегти свою національну самобутність, культуру та традиції. Майже в кожній країні можна зустріти щось українське – від пам'яток архітектури до назв вулиць чи місцевостей. Усе це стало можливим завдяки єдності та наполегливій праці українців.

Саме цей процес збереження національної самобутності українців став відповіддю на потребу самоідентифікації українських етнічних груп та вмінню знаходити своє місце в соціальній структурі світового суспільства [19].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кускова С., Отземко О. Сучасний український музей: новітні практики [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: [jvestnik-sss.donnu.edu.ua > article > download PDF](http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/PDF) (дата звернення: 15. 06. 2020).
2. Філіпчук Н. Український і зарубіжний досвід діяльності музейних інституцій: культуротворчі та націєзберігаючі засади [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/719022/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%202018.pdf> (дата звернення: 15. 06. 2020).
3. Андрієвич Ю. Діаспора: зміна парадигми / Юрій Андрієвич. – Тиждень. – 2019. – 15 бер. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Culture/227733> (дата звернення: 19. 06. 2020).
4. Рендюк Т. Етнокультуна спадщина зарубіжних українців / Теофіл Рендюк [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: http://chtyvo.org.ua/authors/Rendiuk_Teofil/Etnokulturna_spadschyna_zarubizhnukh_ukraintsiv/ (дата звернення: 22. 06. 2020).
5. Закордонні українці. Поточний архів МЗС України. 2019 р. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: mfa.gov.ua/ua/press-center/news (дата звернення: 16. 06. 2020).
6. Руда О. Український Національний музей в Чикаго / The Ukrainian National Museum in Chicago / Ольга Руда [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ukrainianpeople.us/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-> (дата звернення: 22. 06. 2020).
7. Москалець В. Україна за склом: як виглядають українські музеї в Америці / Владислава Москалець [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://uamoderna.com/blogy/rank-moskalec/ukraine-behind-the-glass> (дата звернення: 3. 06. 2020).
8. Український музей в США увійшов у рейтинг місць, які варто побачити [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/diaspora/_ukrayinskij-muzej-v-ssa-uvijshov-u-rejting-misc-yaki-varto-pobachiti/934116 (дата звернення: 3. 06. 2020).
9. Український музей включили до переліку місць у Чикаго, де варто побувати [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2801958-ukrayinskij-muzej-vklucili-do-pereliku-misc-u-cikago-de-varto-pobuvati.html> (дата звернення: 2. 06. 2020) .
10. Підвезяний М. Куратор Українського музею Чикаго Марія Климчак: Президент Ющенко кликав нас назад. Добре, що не повернулися... /

- Микола Підвезяний [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/interviews/kurator-ukrajinskogo-muzeju-chikago-mariya-klimchak-prezident-yushchenko-klikav-nas-nazad-dobre-shcho-ne-povernulisya-447068.html> (дата звернення: 11.06.2020).
11. Грандіозна українська виставка у Нью-Йорку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/short/2019-04/5/153935/> (дата звернення: 12.06.2020).
12. Мицак А. Святкували 80-ліття Українського Музею і Бібліотеки / Аніса Мицак [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://svoboda-news.com/svwp/%D1%81%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BA%D1%83%D0/> (дата звернення: 12.06.2020).
13. Романчук В., Твардовський П. Зустрілися друзі Українського Музею-архіву / Василь Романчук, Петро Твардовський [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://svoboda-news.com/svwp/%D0%B7%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0/> (дата звернення: 18.06.2020).
14. У Філадельфії відкрили новий український музей [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://global-ukraine.com/2017/10/u-filadelfiyi-vidkryly-novuj-ukrayinskuj-muzej/> (дата звернення: 18.06.2020).
15. Денис О. Музей українського народного мистецтва в Німеччині / Оксана Денис [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://chasopys-rich.com.ua/2017/04/28/musei_v_nimechchyni/ (дата звернення: 18.06.2020).
16. Посол України в Німеччині Павло Клімкін відвідав український музей у м. Ханненбах [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://germany.mfa.gov.ua/news/14783-posol-ukrajini-v-nimechchini-pavlo-klimkin-vidvidav-ukrajinsukij-muzej-u-mkhannebah> (дата звернення: 18.06.2020).
17. В Естонії відкриється «Український музей» – експонати зібрані з 12 регіонів України [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://hromadske.radio/news/2019/11/01/v-estoniyi-vidkryuetsya-ukrayinskuu-muzeu-eksponaty-zibrani-z-12-regioniv-ukrayiny> (дата звернення: 4.06.2020).
18. Наші за кордоном: приватний український музей м. Кохтла – Ярве (Естонія) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://diplomat.media/2019/04/25/nashi-za-kordonom-privatnij-ukra%D1%97nskij-muzej-m-kohtla-yarve-estoniya/> (дата звернення: 2. 06. 2020).
19. Кондрашевська Ю. Проблема збереження національної ідентичності української діаспори (на прикладі українців Канади в другій половині ХХ ст.) / Юлія Кондрашевська [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:

- file:///C:/Users/Supervisor/Desktop/%D0%9E%D0%9B%D0%95%D0%A1%D0%AF%20%D0%94%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%A8%D0%9A%D0%90/%D0%9C%D0%9E%D0%AF%20%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9E%D0%A2%D0%90/97395-205964-1-PB.pdf (дата звернення: 7. 06. 2020).
20. «Перше і найголовніше, що нам у Канаді не байдуже, – те, що відбувається в Україні», – о. Гавриїл Габер [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:
http://news.ugcc.ua/interview/naypershe_%D1%96_naygolovn%D1%96she_shcho_nam_u_kanad%D1%96_ne_ie_bayduzhe_shcho_v%D1%96dbuvaietsya_v_ukrain%D1%96__o_gavriil_gaber_86869.html (дата звернення: 9. 06. 2020).
21. Музей Тараса Шевченка у Торонто відкрився в новому приміщенні [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2803861-muzej-tarasa-sevcenka-u-toronto-vidkrivsa-v-novomu-primisenni.html> (дата звернення: 9. 06. 2020).
22. Дручак С., Подоляк І., Сkochиляс М. Українські скансени за кордоном [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:
http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21749/2/X_VSNTK_2017v2_Druchak_S-Ukrainian_skansens_abroad_206-207.pdf (дата звернення: 01. 06. 2020).
23. Diaspora.ua. Музей української культури у Свиднику (Словацьчина) [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:
<https://www.facebook.com/history.diaspora/posts/824992194673392/> (дата звернення: 24. 06. 2020).
24. Про музеї як майданчики для діалогу й побудову громадянського суспільства розкажуть музеєзнавиці зі США [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.maidanmuseum.org/uk/node/833> (дата звернення: 24. 06. 2020).
25. Україномовні аудіогіди в музеях світу [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ui.org.ua/report2019/projects/audio-guides> (дата звернення: 15. 06. 2020).
26. Відтепер українською! Музей історії польських євреїв POLIN запускає аудіогід українською мовою [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ui.org.ua/page7028714.html> (дата звернення: 2. 06. 2020).
27. Україномовні аудіогіди з'являться ще у двох музеях Польщі – Шейко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2821904-ukrainomovni-audiogidi-zavlatsa-se-u-dvoh-muzeah-polsi-sejko.html> (дата звернення: 2. 06. 2020).
28. К.С. Олена Зеленська у США ініціювала проєкт, який успішно впроваджується уже понад рік [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу:
<https://zaxid.net/olena-zelenska-u-ssha-initsiyovala-proekt-yakiy-uspishno-vprovadzhuetsya-uzhe-ponad-rik-n1489892> (дата звернення: 2. 06. 2020).

29. Проценко Н. Українською в Австрії: в музеї Бельведер запрацював україномовний аудіогід / Надія Проценко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.poglyad.tv/ukrayinskoju-v-avstriyi-v-muzeji-belveder-zapratsyuvav-ukrayinomovnyj-audiogid/> (дата звернення: 2. 06. 2020).
30. Данилюк А. Українські скансени. Історія виникнення, експозиції, проблеми розвитку / Архип Данилюк [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://tourlib.net/books_ukr/danyljuk13.htm (дата звернення: 12. 06. 2020).

Матеріал підготувала

М. Б. Лелик,
головний бібліограф
відділу наукового аналізу
та узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 0,93. Б/т. Зам. 46. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12